

Hrvati u Kanadi

Procjenjuje se da se svake nedjelje u hrvatskim crkvama diljem Kanade okupi 10-12 tisuca vjernika. Mise su na hrvatskom jeziku. U sastavu ili uz hrvatske zupe djeluju hrvatske skole, crkveni zborovi, folklorne grupe, karitativna drustva, te razne druge kulturne ili drustvene udruge.

Oko 200.000 kanadskih Hrvata imaju iza sebe dugu, iako jos nedovoljno istrazenu povijest. Pocetke te povijesti strucnjaci povezuju s Vikinzima i vremenom Leifa Ericsona, drugi opet, ne bez valjanih razloga, s ekspedicijom Johna Cabota koji je pod engleskim patronatom 1497. brodom "Matthew" otkrio Newfoundland. Novija otkrica grobova hrvatskih mornara koji datiraju iz 1491. u juznoj Engleskoj, povezana s podatkom koji navodi E.G. Taylor u knjizi "Tudor Geography 1485-1583" da su dubrovacki mornari bili medju najbrojnijima na engleskim brodovima oko 1500. godine, samo potvrđuju teorije da su Hrvati u Kanadi prisutni duze od pola tisucljeca. Ipak, povjesnicari u pravilu spominju 1543. godinu, jer su barem dva mornara u ekspediciji koju su vodili Jacques Cartier i Le Sieur de Roberval bili Hrvati: Ivan Malogrudic iz Senja i Marin Masalarda iz Dubrovnika.

Samuel Champlain, koji je vodio vise ekspedicija u Novi Svijet, spominje u svojim dnevnicima 1605.-1606., da je medju mornarima, odnosno tragacima za plemenitim metalima u Acadiji (danasnji New Brunswick i Nova Scotia) bio i Hrvat Jakov, ili kako ga on zove, Jacques iz Slavonije. Kasnije susrecemo mnoga hrvatska imena medju britanskim, ali i francuskim vojnicima, te clanovima ekspedicija u Novoj Francuskoj. Intenzivnija istrazivanja i provjere popisa putnika i mornara u ekspedicijama koje su vodili James Cook, George Vancouver, Bodega y Quadra na kanadskom Pacifiku, te popisa ljudi koje je vodio Alexander Mackenzie koji je kopnenim putem presao Kanadu i dospio do pacificke obale, dat ce zasigurno vise uvida u najstariju hrvatsku povijest u Kanadi.

Zlatna groznica i prva naselja ribara

Medju posadom ekspedicije Bodega y Quadra spominje se 1779. neki Cosulich, koji spada u one koji su se iskricali i ostali na obali Pacifika. Polovicom 19. stoljeca Hrvati su sudjelovali u zlatnoj groznici u dolini Fraser River. Nista neobicno, kad se zna da su u to vrijeme u Kaliforniji, osobito u San Franciscu, bili glavni "salooneri" i da su imali kontrolu nad jednim cijelim dijelom grada. Tako se spominje da je 30. prosinca 1859. u Victoriju stigao Sime Miletic (Sam Miletich) na brodu "Pacific". Tri godine kasnije otvorio je u Victoriji "Adelphi Saloon and Billiard Parlour". Godine 1861. spominju se i dva broda s hrvatskim imenima, "Ivic" i "Vacorsovic", koji su prevozili kopace zlata, te kapetani Baranovic i Nenovic, koji su jedrenjakom "Langley" odrzavali redovnu liniju izmedju Vancouverskog otoka i otoka Sitka u Ruskoj Aljasci.

Neki od Hrvata koje je zlatna groznica dovela u Victoriju i odatle 600 kilometara dalje prema sjeveru, u Cariboo pokrajinu, nisu nikad vise vidjeli ni civilizacije ni svojih bliznjih. Uvjeti rada bili su stravicni, a nasilje, kartanje, sverc zlatom i ucjene medju kopacima iz svih mogucih nacija bile su sastavni dio zivota, kao i nada u brzo bogacenje. Medju onima koji su ipak uspjeli, spominje se isti onaj Sime Miletic, koji je spekulirao zemljom na sjeveru, te njegov zemljak Ilija Cijelovic, koji je takodjer imao

saloon u Victoriji.

Hrvati ribari

Kad je Rusija 1867. godine za 7,200.000 dolara prodala Americi Aljasku, put prema sjeveru je postao jos otvoreniji, pa u to vrijeme susrecemo hrvatske trgovce krznom i drugom robom po Aljasci, medju kojima i Karla Baranovica, koji je zavrrio u zatvoru zbog toga sto je robu iz tvrtke "Hudson Bay" krijumcario Indijancima, ili nekog Boskovica, koji je u Aljasci kupio 16.000 tuljanovih koza za 6.500 dolara, da bi ih u Victoriji prodao sest puta skuplje.

Veliki val emigracije krajem 19. i pocetkom 20. stoljeca opustosio je mnoge hrvatske krajeve i napucio vise zemalja svijeta, posebno Ameriku. Jedan dio tih iseljenika dospio je i u Kanadu. Stizali su najprije kao ribari na obale Pacifika, zatim kao graditelji trans-kanadske pruge donoseci sa sobom veliko iskustvo u tom poslu iz Austrije i Hrvatske, potom kao rudari i drvosjece, i tek jedan mali dio kao farmeri koji su se skrasili po prerijama srednje i zapadne Kanade.

Kad je Britanska Kolumbija 1871. pristupila Konfederaciji, a nakon sto je i najmocnija tvrtka "Hudson Bay" godinu dana ranije prodala svoje teritorije Kanadi, Kanada se prostrla od oceana do oceana. To je znacajno utjecalo i na kretanje hrvatskih doseljenika i na njihov gospodarski napredak.

Posebno to vrijedi za ribare i trgovce ribom. Naime, u to vrijeme vec su ustanovljene hrvatske ribarske naseobine. Tako su Hrvati Tolic i Karompana iz Hrvatskog primorja ribarili izmedju Seattlea i Victorije; u samoj Victoriji otvorili su vlastitu ribarnicu. U isto vrijeme u Port Guiconu, ribari podrijetlom iz Malog Losinja osnivaju privremeno ribarsko naselje. Medju stanovnicima se spominju Mate i Dominik Busanic, Ante Kozulic, Toma Vicevic, Marko Busanic, Venancije Martinolic, Ante Vidulic i drugi. Otvaranjem trans-kanadske zeljeznicke pruge 1885. izmedju Montreala i Vancouvera pojacana je i trgovina ribom, osobito veoma cijenjenim lososom, sto je dalo zamaha hrvatskoj ribarskoj industriji u Vancouveru koja je sve do nasih dana jednim dijelom ostala u hrvatskim rukama.

Uzroci iseljavanja

Uzroci iseljavanja, koliko god izgledali nepovezani i raznorodni, od polovice 19. stoljeca nagomilavali su se i spleli u cvrstu omcu koja je stotine tisuca Hrvata povukla preko oceana. Kad je 1848. godine ban Jelacic dokinuo kmetstvo, bivsi zemljoposjednici su bili spremni (odnosno primorani) raskomadati i prodati zemlju zbog nemogucnosti da je dalje obraduju, a seljaci koji su je htjeli kupiti nisu imali novca. Osim toga, godine 1873. jeftino zito iz Amerike i Kanade prouzrocilo je slom becke mjenjacnice i zadalo novi udarac zemljoposjednicima u monarhiji. Glas o bogatoj Americi povukao je tada mnoge Hrvate koju su se nadali da ce brzo zaraditi dovoljno da po povratku kupe komad zemlje i ostvare san o vlastitom gazdinstvu.

Ubrzo su dva dodatna faktora jos vise pojacala omcu: okupacija Bosne i Hercegovine 1878. godine, i filoksera. Gubitkom vlasti u Bosni i Hercegovini, bivsi veleposjednici turskog carstva zeljeli su sto prije

rasprodati svoje posjede: jedni, da bi otisli u Tursku, a drugi, jer nije vise bilo kmetova koji bi obradivali zemlju. To je navelo tisuće Hrvata da odu u Novi Svijet, kako bi priskrbili dostatnu sumu novca za otkup zemlje koju su nekad obradivali kao kmetovi.

Odlazak u tudjinu mnogih "skrivila" je filoksera koja je naprosto opustosila vinograde koji su bili vazan, a cesto i jedini izvor prihoda u Dalmaciji, Hercegovini, Primorju, na otocima, u Zagorju, Prigorju i nekim selima oko Karlovca.

Val iseljenika krajem 19. stoljeca

Valovi iseljenika iz tih krajeva zapljusnuli su i Kanadu. Tako susrecemo prve rudare u rudnicima ugljena oko Nanaima, Wellingtona, Ladysmitha, Cumberlanda. Drugi Hrvati su krajem 19. stoljeca radili u rudnicima cinka i olova u predjelu Trail-Rossland uz granicu americke drzave Washington, dok su neki opet bili u novootvorenim rudnicima srebra i zlata u pokrajini Kootenay (Rocky Mountains). Izgradnjom pruge preko Kanade poceli su 1890-ih godina nicati rudnici oko ondasnje luke Prince Arthur (kasnije: Port Arthur, a danas Thunder Bay) na obalama Lake Superior, zatim u predjelima Sudburyja koji je i utemeljen kao rudarsko mjesto 1883., te 300 kilometara sjevernije oko danasnjeg Cobalta, Kirkland Lakea i Timminsa.

Kad je 1896. otkriveno zlato u podrucju Klondikea izmedju Yukona i Aljaske, mnogi Hrvati s juga krenuli su na sjever. Putovalo se parobrodom do luke Skagway, duboko u fjord izmedju arhipelaga Alexander, a odatle preko opasnog planinskog prijelaza White Pass do gornjih tokova rijeke Yukon, gdje je na jezeru Bennett trebalo napraviti splav ili camac i spustati se Yukonom oko 800 kilometara do Dawsona, gradica koji je za dvije godine narastao na 25 tisuca stanovnika. Medju ugostiteljima u Skagwayu nalazimo imena Antona Stanica i Lea Ceovica, a ni u Dawsonu nisu svi Hrvati lomili ledja kopajuci zemlju i tragajuci za zlatom, jer i tu arhivi biljeze imena vlasnika gostionica B. Jelica i Martina Zadielovica. Juraj Miletic je opet bio poduzetnik – graditelj u Dawsonu. Porijeklom iz Ledenica u Lici, izgleda da je bio vican tesarskom poslu, jer je rudarima gradio dascare, kladare i prave kuce, vec prema imovinskom statusu. Kasnije ga susrecemo u Winnipegu u Manitobi, kamo je dosao vjerojatno 1900. godine, da bi na glavnoj ulici, na Main Streetu, sagradio "Bell Hotel".

Rad u sumama, na pilanama i u tvornicama papira takodjer je privukao veci broj Hrvata, posebno onih iz predjela Gorskog kotara koji su bili vicini pili i sjekiri. Port Arthur i Fort William, danas Thunder Bay i Sault Ste. Marie na sjevernim obalama jezera Superior bili su vec pocetkom stoljeca sredista ontarijske drvne industrije. Jos koncem proslog stoljeca stigli su u Saulte Ste. Marie Marko Sojat, Stjepan Polic, Pavao Crnkovic, Blaz Padjen i drugi iz Krivog Puta, a nesto kasnije i Ivan Stilinovic, Josip Levar, Marko Krmpotic i Marko Pavelic. U Port Arthur je pocetkom stoljeca pristigla jedna grupa Hrvata iz okolice Sirokog Brijega u Hercegovini, medju kojima Bozo Sliskovic, Andrija Hrkac, Blaz Sliskovic, Cerkez i drugi. Ivan Filipovic iz okolice Makarske ostavlja teski posao i otvara trgovinu i pekaru, a Ivan Polic drzi konaciste (boarding house) za radnike.

Nakon zatvaranja rudnika bakra u mjestu Calumet u pogranicnoj drzavi Michigan u Americi, dosta

Hrvata iz Amerike prelazi u Kanadu. Vicni rudarskom poslu, lakse su dosli do radnog mjesta nego novodosli iz Europe.

Tako je jedna veca grupa 1910. nasla zaposlenje u rudnicima nikla, bakra i srebra u Worthingtonu, Creightonu, Garsonu, Sudburyju. Jedan od njih, Nikola Perkovic, stigao je iz Calumeta u Wawu gdje je za dvije godine zaradio dvije tisuce dolara, dovoljno da 1912. u Worthingtonu kod Sudburya kupi pekara i trgovinu ziveznih namirnica. Kasnije je vodio poznati Froot Hotel i zajedno sa suprugom Rose postao utemeljiteljem Hrvatskog doma 1933. godine.

Karakteristicno je za sve hrvatske doseljenike prije Prvog svjetskog rata da su dolazili kao samci, neozenjeni ili tek ozenjeni. Svi su planirali ostati u Kanadi samo koju godinu, zaraditi dovoljno da otplate zemlju, nabave opremu i alate za obradu zemlje ili za svoje radionice u Hrvatskoj. Taj plan se svake godine proizvodivao, sto zbog besposlice u Kanadi, sto zbog iznenadnih mogucnosti za boljom zaradom, sto zbog pogorsanja prilika kod kuce. I tako je vecina odgadjala povratak do starosti, ostajuci cesto samci cijeli zivot. Drugi su, vidjevsi da povratka nema, poceli graditi ili kupovati vlastite kuce i prihvacati stalnije poslove u rudnicima ili tvornicama. Potom bi organizirali dolazak svojih djevojaka ili zarucnica, odnosno supruga i obitelji iz Hrvatske.

Kanadski koncentracijski logori

Prekretnica u odnosu prema povratku i organiziranju stalnijih hrvatskih naselja svakako je bio Prvi svjetski rat. Najprije, svi snovi o povratku sruseni su dolaskom na vlast velikosrpskog kraljevskog rezima. Osim toga, vec na samom pocetku rata hrvatski useljenici su, zajedno s pripadnicima drugih naroda s podrucja tadašnje Austrougarske monarhije, proglašeni "stranim neprijateljima".

Mnogi Hrvati su, osobito iz Port Arthura, Fort Williama, Sault Ste. Marie i Shumachera pokupljeni i usred zime 1914. strpani u zatvorene hladne vlakove i prebaceni na sami rub ledenog podrucja, kojih 500 kilometara sjeverno od Sudburyja, u logor ratnih zarobljenika Kapuskasing, iz kojeg se kasnije razvilo istoimeno mjesto. Zadnji prezivjeli zatvorenik Kapuskasinga, ciju sam zivotnu povijest uspio snimiti u srpnju 1977. godine, pripovijedao je kako su ljudi svako jutro osvanjivali smrznuti kao kost. Sлагali su ih cijele zime na hrpu, da bi ih tek u proljece, kad je okopnilo, pokopali.

Dok je pripovijedao, njegova supruga, rodnom iz Makarske, svaki cas ga je prekidala i opominjala da suti, jer da to moze cuti tkogod od "inglismena" pa moze naskoditi nasoj "dici". I 63 godine poslije tog stravicnog iskustva, strah je bio jaci od svih promjena koje su se dogodile, od svih demokracija i sloboda o kojima su njihova djeca, rođena puno poslije Kapuskasinga, ucila u skoli.

Taj strah se toliko ukorijenio da ga nije mogla odagnati ni cinjenica da im je kcerka kao direktorica gimnazije odgajala buduće narastaje Kanadjana u duhu slobode i tolerancije, dok im je sin kao inženjer u dobrostojećem poduzecu bio zasticen snagom radnickih sindikata i u medjuvremenu izbornih prava.

Engleska, koja je bila u ratu s Njemackom, tih je godina pretvarala u zrtve rata i podanike Monarhije koji su bili u Kanadi, bez obzira sto su i njihova domovina i rodbina u Hrvatskoj i sami trpjeli pod pritiskom Austro-Ugarske.

U muzeju u Kapuskasingu i danas se cuva tamburica, primitivno izdubljena u komadu sirova drveta, na kojoj su note obilježene urezanim i slijepljenim zupcima ceslja. Sam Bog zna koje su sve pjesme na njoj odsvirane, i koliko suza ju je zalilo. Ostala je nekim cudom kao jedini spomen naroda koji je tu stradao, a da nije znao zasto, kao simbol kulture koja se nije dala zatomiti gruboscu, duse koja nije klonula pred bezdusnoscu, pjesme koja ce jednog dana otopiti led i Kanadu pretvoriti u pozornicu najvecih folklornih festivala svijeta – hrvatske tamburice.

Zahvaljujuci Josipu Marohnicu, tada uredniku lista Hrvatske narodne zajednice iz Pittsburgha, koji je pohodio hrvatske zatvorenike u Kapuskasingu 1915. godine (jer su mnogi bili clanovi Zajednice) i objasnio kanadskim vlastima kako su ti ljudi i sami pobjegli pred politickim pritiscima i gospodarskim izrabljivanjima njihove domovine pod austrougarskim rezimom, stanje zatvorenika se poboljsalo i vecina je nakon toga pustena. No ni samo pustanje na slobodu nije proteklo bez osvete.

U rano proljece 1916. godine, dok su jezera jos bila smrznuta i snijeg se tek poceo otapati, zatvorenici su natovareni na vlak i odvezeni na jug, ali ne u mjesta odakle su pokupljeni, nego, prema svjedocanstvu Blaza Sliskovica, istjerani kundacima iz vagona na otvorenoj pruzi, na pola puta izmedju Port Arthura i Sault Ste. Marie. Bez hrane i tople odjece, mnogi su se pokusavali uhvatiti za vlak, ali bi od iznemoglosti pali i bili pregazeni. Drugi su krenuli na put, ne znajuci gdje se nalaze, jedni prema istoku, jedni prema zapadu. Naselja u to vrijeme nije bilo na stotine kilometara, a ni danas ih nema u tom dijelu Kanade, izuzev nekoliko manjih zeljeznickih postaja ili pokoje benzinske crpke tamo gdje je cesta prosla blizu pruge. Veoma malo ih je, prema svjedocenju prezivjelog zatvorenika, stiglo do Port Arthura ili Sault Ste. Marie.

Oblikovanje zajednica i gradnja domova

Nakon rata i izgubljene nade u povratak, oblikuju se prva znacajna hrvatska stalna naselja. Osim u Vancouveru i vec spomenutim mjestima na Vancouverском otoku, naselja nastaju u Winnipegu u Manitobi, u Ontariju u danasnjem Thunder Bayu, Sault Ste. Marie, Sudburyju, Creightonu, Garsonu, Shumacheru, South Porcupineu, Kirkland Lakeu, Torontu, Hamiltonu, Wellandu, Port Colbornu i Windsoru. Iako je Hrvata u tim mjestima bilo i prije rata, radilo se uglavnom o muskarcima, samcima bez obitelji, pa njihov zivot nije bio ni vjerski, ni drustveno, ni politicki, ni gospodarski organiziran i institucionaliziran.

Jedina iznimka u tome je donekle hrvatska naseobina u Wellandu i okolnim mjestima Niagarskog poluotoka. Tu je jeftina elektricna energija koju je od 1905. pocela proizvoditi Teslina hidrocentrala, kao i toplija klima, privukla mnoge tvornicare, a i hrvatske doseljenike, ponajvise iz Zagorja i Zumberka.

Neki su se na poluotoku tako udomacili da su poceli kupovati zemlju i razvijati svoje manje farme, poput obitelji Pihac i Knezic iz Oroslavlja. U Wellandu i Port Colborneu su se na radnickim stanovima (boarding house) pocele održavati i neke zabave, pa je tu nastao i prvi poznati tamburaski sastav u Kanadi koji su vodili Steve Skvoric, Nikola Baltuzic, Mijo Pavesic i Silvestar Hrastovic. U svibnju 1911. otvoren je i prvi Hrvatski dom u Wellandu.

Novi val iseljavanja

Za vrijeme rata nije bilo useljavanja u Kanadu, no ubrzo nakon rata, cim je srpski rezim pocео gospodariti hrvatskim zemljama, pocео je novi val iseljavanja. Kad su usto Sjedinjene Americke Drzave uvele i pocele primjenjivati (1923.-24.) ogranicavajuće kvote za juznoeuropske narode, a Kanada 1923. ukinula ogranicenja za useljenike iz bivseg austrougarskog carstva, mnogi koji su kanili ici ili su vec posli za Ameriku, završili su u Kanadi. Ljudi koji su vec nasli svoj kakav-takav dom u spomenutim kanadskim mjestima, poceli su dovoditi supruge, djecu i rodjake.

Tako na primjer Nikola Perkovic 1924. godine salje u Liku kartu svom ocu Pavi, pa sestrama Julki i Anici, te bratu Mili i mnogim drugima. Politicki teror i pogorsano gospodarsko stanje u Jugoslaviji izmedju 1920. i 1929. prisililo je 153.914 ljudi da se ise. Od toga je, prema sluzbenim podacima, pred samu depresiju iselilo preko 60.000 ljudi. Broj iseljenih Hrvata bio je veci nego svih drugih nacionalnosti zajedno. Prema poznatim podacima, od ukupnog broja emigranata izmedju 1920. i 1928. njih 21.063 dospjelo je u Kanadu. Od toga cak 10.572 tijekom 1927. i 1928. godine.

No umjesto prosperiteta, posla i zarade, dočekala ih je depresija, besposlica i beskućništvo. Cini se da je upravo takvo stanje bio jos jedan snazan element koji je utjecao na cvrsce okupljanje hrvatskih useljenika, uzajamnu solidarnost i razvijanje do tada nevidjene drustvene, kulturne i socijalne aktivnosti. Obitelji koje su imale kuće primale su na stan ne samo rodbinu, nego i brojne besposlene samce. Ljudi su spavali na smjene u istom krevetu. Okupljalo bi se i po 40 samaca u jednom radnickom stanu, kao u ulici Montague u Sudburyju, gdje su u jednoj kuci stanovala 42 samca, od kojih nitko nije imao posla. Malobrojni sretnici koji su bili zaposleni u Froot Mine dijelili bi svoju zaradu i prehranjivali nezaposlene. Gotovo svaku vecer su priredjivane zabave, drame i plesovi, a sav prihod bi isao nezaposlenima. Druge socijalne skrbi u to vrijeme nije bilo.

Hrvatske zajednice zabiljezile su u kanadskim gradovima jaci porast krajem dvadesetih godina, zbog slijevanja u gradove onih koji su radili po okolnim manjim mjestima, rudnicima, sumama i gradilistima. To posebno vrijedi za Saulte Ste. Marie i Thunder Bay, gdje su mnogi radili po okolnim sumama; za Sudbury, kamo su nagnuli oni iz Garsona, Creightona, Worthingtona; za Toronto, koji se u to vrijeme oblikuje kao organizirana hrvatska naseobina; za Shumacher u koji se slijeva mnoštvo Hrvata iz okolnih rudnika zlata i sjece suma koji pretvaraju mali gradic u "Novi Zagreb". Razdoblje od 1920-tih do 1935. obilježeno je i gradnjom hrvatskih dvorana i domova u Hamiltonu, Sudburyju, Shumacheru, Sault Ste. Marie, Port Arthuru, Windsoru i drugim mjestima. Gradnja Hrvatskog doma u Sudburyju zapocela je 23. listopada 1933., da bi Dom vec 14. siječnja 1934. bio svecano otvoren. Za nepuna tri mjeseca, u doba duboke ekonomske krize i besposlice, po ljutoj sjevernokanadskoj zimi, radeci sve

vlastitim rukama, Hrvati su izgradili impozantnu dvoranu oko koje se ubrzo počeo odvijati sav društveni život zajednice.

Rast hrvatske samosvijesti i rad HSS-a

Gradnju hrvatskih nacionalnih domova diljem Kanade poduzimali su, organizirali i vodili redom članovi novoosnovanih ogranaka Hrvatske seljačke stranke. Ti domovi su ubrzo postali pravi hramovi hrvatske kulture, jezika i glazbe, te političkog, kazališnog, društvenog i karitativnog života. Druge useljeničke etničke skupine – Ukrajinci, Talijani, Finci – su davno prije depresije imali svoje crkve, dvorane, društva i klubove. Tome je pomogao svakako i pogodniji demografski sastav.

Tako je prema popisu pucanstva 1931. godine od svih Ukrajinaca u Kanadi bilo 65,4 posto muskaraca, među Poljacima 64,4 posto, među Fincima 56,6 posto, među Talijanima 56,6 posto, dok je među Hrvatima još uvijek preko 80 posto bilo muške populacije. Međutim, upravo politički progono u Hrvatskoj, koji su kulminirali ubojstvom hrvatskog narodnog vođe Stjepana Radica u beogradskoj skupštini, pokrenuli su hrvatske mase u Kanadi da se politički organiziraju, izgrade svoje nacionalne domove u svim većim naseljima, i tako, usprkos nepovoljnom demografskom sastavu, počnu stvarati naselja s obilježjima autohtonih zajednica. Iako se nedostatak crkava i zupa svugdje osjećao, domovi su ih donekle zamjenjivali. Obitelji su počele rasti, nerijetko s veoma brojnom djecom, koja su od najranije dobi uključena u tamburaske i plesne skupine, prigodne priredbe, svadbene svečanosti i slično.

Crkve i domovi su u svim useljeničkim zemljama vidljivi znak prisutnosti i snage pojedine etničke skupine, simboli nacionalnog identiteta, i dokaz da su pripadnici određene skupine punopravni građani dotičnog grada. Tek tada su Hrvati počeli nastupati kao samosvjesna zajednica koja se nije željela identificirati s Jugoslavijom, državom koja ih je predstavljala i koju su doživljavali kao strano tijelo.

Kad su se u kanadskom popisu pucanstva 1931. godine “europske rase” mogle izjasniti za jednu od 23 kategorija, a Hrvati, strpani u “Jugo-Slavic” i “Yugo-Slave”, nisu ni spomenuti pod svojim imenom, Hrvatska seljačka stranka održava 20. ožujka 1932. u Sudburyju, gdje su tada bili po brojnosti peta nacionalna skupina, hitan sastanak na kojem je izabran poseban odbor koji je gradonačelniku P. Fentonu trebao podnijeti zahtjev da se Hrvate popisuje zasebno. HSS-ovci su priložili popis od 236 članova HSS-ova ogranka “Ante Starčević” kao dokaz velikog broja Hrvata, njihove organiziranosti i htijenja da ih se ne izjednačava s “Jugoslavenima”.

Jedan od članova odbora je to obrazložio riječima: “Buduci da nas još broje pod jugoslavenskim imenom, a neki od tih Jugoslavena članovi su komunističke partije, mi se ne želimo ubrajati među njih da nas kanadske vlasti onda kao takve optužuju.” Značajnu ulogu u povezivanju Hrvata odigrao je “Kanadski glas” kojeg je 15. ožujka 1929. u Winnipegu pokrenuo Petar Stanković. Kasnije je taj list nastavio izlaziti pod imenom “Hrvatski glas” (glasilo HSS-a).

Osnivanje folklornih drustava

Svaka naseobina s imalo značajnijim brojem Hrvata tridesetih godina osniva i svoje folklorne i tamburaske sastave ili zborove. Tako u Sudburyju djeluje "Hrvatski diletantski zbor", koji je u listopadu 1933. preimenovan u "Domoljub" pod ravnanjem gradiscanskog Hrvata Alojza Grafa. Iste je godine osnovana i tamburaska grupa "Sloboda" pod ravnanjem Pavla Celinscaka.

U Winnipegu 5. prosinca 1930. u novinama "Free Press" nalazimo članak posvećen nastupu "Hrvatskog kola i tamburice" u Playhouse Theatre. Instrumente za grupu pravio je majstorski Mijo Gasljevic. U malom rudarskom mjestu Levack, pedesetak kilometara sjeverozapadno od Sudburyja, 1929. djeluje "Hrvatsko tamburasko drustvo Jelacic" pod ravnanjem Ivana Dimnjakovica. U Hamiltonu su kasnih tridesetih godina djelovala tri tamburaska sastava - "Zagreb", "Plavi Dunav" i "Zlatne zice". Kako je 1938.-39. svake nedjelje popodne emitiran jednosatni hrvatski radio-program, tamburaski sastavi su cesto nastupali i na radiju. Osim spomenutih, slicne grupe, sastavi i zborovi su djelovali i po drugim mjestima sve do ratnih dana, kad je drustveni zivot zamro i bio sveden na dnevno osluskivanja vijesti s europskih bojista.

Povratnici razocarani u "komunisticki raj"

Tijekom rata u vecini hrvatskih zajednica organizirana su prikupljanja robe i druge pomoci za rodbinu u domovini. Kako se Hrvatska u ratnom vrtlogu nasla medju saveznicama Osovine, Hrvati u Kanadi su uglavnom primali negativne informacije o stanju u domovini, bilo preko kanadskih sredstava priopćavanja, bilo preko jugoslavenske izbjeglicke vlade i njenih hrvatskih clanova. Neposredno po završetku rata, jugoslavenska propaganda je bila tako snazna, da su se stotine Hrvata dobrovoljno uputili u novi "raj".

U tu svrhu je komunisticka vlast, gladna krvavo zaradjениh iseljenickih dolara, organizirala nekoliko brodova da povratnike prevezu u "stari kraj". Sudbina tih putnika je medjutim bila toliko gorka zbog velikog razocaranja koje su dozivjeli, da je tesko bilo izvuci pricu iz bilo kojeg od onih koji su kasnije uspjeli pobjeci iz Jugoslavije i vratiti se u Kanadu. Ne samo da nisu dobili položaje ili radna mjesta koje im je propaganda obecavala, nego im je oduzeta uštedjevina jos na brodu, a po dolasku u domovinu poslani su u rudnike, na prisilni rad, ili u zatvore ako bi se usudili stogod pitati ili kritizirati komunisticke vlasti.

Tek mali broj, uglavnom onih koji su i u Kanadi bili potajno clanovi komunisticke partije, prosao je bolje i pridružio se novoj klasi i rezimu na vlasti. Neki su kasnije ubaceni medju iseljenike kao specijalni agenti za pracenje, spijuniranje i progon hrvatskih emigranata u slobodnom svijetu. Poslijeratno razdoblje donijelo je Hrvatskoj nezapamćene politicke progone, kao uvod u bioloski, kulturni, vjerski i odgojni genocid. Narodna Republika Jugoslavija odnosno Savezna Federativna Republika Jugoslavija bila je, od 1945. do 1990., uz mala popustanja i takticke liberalizacije kroz kraca razdoblja, prakticno velika tamnica naroda pod stalnom i totalnom policijskom kontrolom.

Izbjeglice iz Jugoslavije

To stanje se odrazavalo i na valovima hrvatskih izbjeglica i takozvanih privremenih radnika u inozemstvu. Ono što je prezivjelo masovne poslijeratne pokolje i zatvore, ili izbjeglo marsevima smrti iza rata i dospjelo u izbjeglicke logore po Austriji i Italiji, bio je tek ostatak golemog broja onih koji nisu prezivjeli hrvatski holokaust. Za izbjeglice, ni logori ni Europa nisu bili sigurni, iako mnogi među njima bijahu tek trogodišnja djeca, trudne majke, ili nedorasli mladici i djevojke. Jer bili su svjedoci stravičnih komunističkih, četničkih i partizanskih zločina, nepoželjni i potencijalno opasni svjedoci, a njihovi progonitelji još uvijek su bili saveznici onih koji su logore osnovali i čuvali. Zato je iseljenje u daleku Australiju, Kanadu ili Ameriku čekano kao jedini spas. Tako su, zahvaljujući kanadskim vlastima i rodbini, prvi izbjeglice iz logora u Kanadu stigli godine 1947. Od tada pa sve do 1960-tih godina pristizalo je stalno ponesto Hrvata u Kanadu, ali ne direktno iz Hrvatske, nego preko drugih zemalja Europe. Iako je među njima bilo i školovanih ljudi, inženjera, profesora i liječnika, svi su svoj novi život u Kanadi pocinjali u rudnicima, na gradilistima, ili na farmama Manitobe i Alberte. Za većinu tih izbjeglica, pokrovitelj je bio katolički Caritas.

Novi i stari iseljenici

Nova grupa doseljenika pomladila je stare hrvatske kolonije i unijela u njih nešto dinamike, osobito preko nogometnih klubova. No, pridolice su u isto vrijeme dobrim dijelom politizirale već uspostavane ili jugoslavenskom propagandom dezinformirane zajednice. Tako je nastao i određeni antagonizam između “starih” i novih doseljenika. Slične pojave bilježimo i u ukrajinskim, slovačkim, srpskim, slovenskim i drugim zajednicama. Najveći broj izbjeglica iz logora pristigao je u rudarska mjesta sjevernog Ontarija, zatim u Toronto, Montreal, te nešto u Windsor, Winnipeg i Vancouver.

Val useljenika nakon 60-tih godina

Drugi i najveći poslijeratni val hrvatskih useljenika uslijedio je nakon 1960. godine, a osobito od 1966. pa do 1973. Bila je to takozvana planirana emigracija. Jugoslavenski režim, pod totalnom policijskom kontrolom srpskog šefa tajne policije Aleksandra Rankovića, počeo je sistematski iseljavanje Hrvata, i to najprije mladih ljudi, organizirajući preko svojih suradnika “bijeg” preko granice, dok se nije pokrenula cijela lavina izbjeglica. Time je otpustan svojevrsni “sigurnosni ventil” kako bi se spriječile mogući socijalni neredi i pobuna nezaposlenih mladih ljudi iz hrvatskih krajeva koji su kažnjavani na taj način da se u njihovim mjestima jednostavno nisu otvarala radna mjesta ili gradili industrijski objekti. Godine 1966. taktika je proširena i promijenjena većom liberalizacijom izdavanja putovnica. Stotine tisuća mladih Hrvata, u biološki najplodnijim i proizvodno najkreativnijim godinama, napustili su Hrvatsku. Od njih je jedan dio dospio i u Kanadu, među kojima i znatan postotak sa stručnom ili sveučilišnom naobrazbom. Taj val, iako je smanjen nakon 1973. godine, nije prestao do devedesetih godina, pretvarajući se sve više u “izvoz mozгова”.

Od 1960. do 1990.

Ako bi se htjelo ukratko sazeti osnovne karakteristike zivota, rada i uspjeha kanadskih Hrvata kroz posljednjih 30 godina, onda bi se moglo reci da su u tom razdoblju Hrvati "probili led", poceli se kuciti, stjecati dobra, graditi svoje crkve u kojima je prisutno sve vise mladih obitelji s djecom. Bilo je to razdoblje sportskog i skolskog povezivanja, vrijeme politickog naboja i sazrijevanja, vrijeme proboja u poslovni i politicki zivot Kanade, ali i vrijeme gradnje mostova izmedju demokratske Kanade i Hrvatske. Hrvati su mahom radili kao manualni radnici: lomili su ledja po rudnicima i na gradjevinama, u zeljezarama i po sumama: bio je to danak koji je gotovo svaki Hrvat platio zemlji velikih mogucnosti i bogatih darova. Za uzvrat, Kanada im se oduzila zaradama koje su Hrvate stavile na vrh ljestvice po prosjecnim primanjima. Pa i kuce mnogih Hrvata su iznad kanadskog prosjeka, osobito u Juznom Ontariju.

Procvat zupnih zajednica

Zanimljivo je primijetiti da medjuratni pokusaji hrvatskih svećenika da se osnuju zupe u Sudburyju, Torontu, Shumacheru ili drugim mjestima, nisu uspjeli. Vjerojatno su tome uzrok tri bitna faktora: cinjenica da sama lokalna Crkva nije bila spremna prihvatiti etnicke zupe; cinjenica da je medjuratna emigracija bila dobrim dijelom liberalna, nerijetko "crvena", a ponekad i "anticrkvena"; i konacno napokon cinjenica da Crkva u Hrvata u to vrijeme nije ni ozbiljno ni organizirano vodila brigu o pastoralnom radu medju hrvatskim iseljenicima.

Hrvatski franjevci iz Chicaga pokusavali su u vise navrata uspostaviti barem povremene misijske postaje i u kanadskim rudarskim gradovima, sve tamo od osnutka svog sjevernoamerickog Komesarijata 1926. godine (danas Hrvatske kustodije svete Obitelji) koja je podredjena Hercegovackoj franjevacnoj provinciji, ali u tomu nisu uspjeli. Tek nakon 1950. godine, s priljevom novih izbjeglica iz Hrvatske i dolaskom nekoliko svećenika, javlja se jaca potreba za vlastitim crkvama. To je jos vise pojacano uvodjenjem narodnih jezika u liturgiju, jer, etnicka skupina koja je imala crkvu na svom jeziku, imala je neku vrst legitimiteta koji vise nije osporavan. Tko nema crkve, nije ni narod, nema svoga jezika ni identiteta.

Godine 1990. Kanada broji devetnaest hrvatskih zupa.

U provinciji Ontario: u Windsoru – zupa Sv. Franje; u Londonu i St. Thomasu – zupa Sv. Leopolda Mandica; u Kitcheneru – zupa Sv. Obitelji; u Wellandu – zupa Sv. Ante; u Hamiltonu – zupa Sv. Kriza; u Oakvilleu – zupa Presvetog Trojstva; u Norvalu – zupa Kraljice Mira; u Mississaugi – zupa Hrvatskih mucenika; u Torontu – zupa Nase Gospe Kraljice Hrvata; u Ottawi – zupa Sv. Leopolda Mandica; u Sudburyju – zupa Sv. Marka; u Sault Ste. Marie – zupa Nase Gospe zastitnice putnika; u Thunder Bayu – zupa Marijina Uznesenja. U provinciji Manitobi: u Winnipegu – zupa Sv. Nikole Tavelica. U provinciji Quebec: u Montrealu – zupni centar i crkva Sv. Nikole Tavelica. U provinciji Alberti: u Edmontonu – zupa Male Gospe i u Calgaryju – zupa Majke Bozje Bistricke. U provinciji British Columbia: zupa Precistoga Srca Marijina u Vancouveru, te u Victoriji – zupa Sv. Leopolda Mandica.

Dinamika osnivanja hrvatskih misija i zupa, izgradnje ili kupnje crkava isla je donekle usporedno s

rastom hrvatskih kolonija. Procjenjuje se da se svake nedjelje u hrvatskim crkvama diljem Kanade okupi 10-12 tisuća vjernika. Mise su na hrvatskom jeziku. U sastavu ili uz hrvatske zupe djeluju hrvatske škole, crkveni zborovi, folklorne grupe, karitativna društva, te razne druge kulturne ili društvene udruge. Svaka zupa ima zupno vijeće koje se redovito bira. Vecina ima uhodani zbor ministranata, misnih pomoćnika i citaca. U zupama se primaju svi sakramenti, od krštenja, prve pričesti i krizme. Tu se slave vjencanja, ispracaju sprovodi. Hrvatske zupe u Kanadi funkcioniraju kao proširena obitelj, Hrvatska u malom. Svaka zupa izdaje i svoj zupni list, većinom tjedno, od kojih neki izlaze na 12-24 stranice, poput Glasa Centra u Norvalu, lista zupe Precistoga srca Marijina u Vancouveru, biltena zupe Majke Božje Bistričke u Calgaryju ili Zupnog vjesnika hrvatskih zupa Toronto, Mississauga, Oakvillea i Hamiltona. U organizaciji zupa djeluju i radio programi na hrvatskom jeziku.

Nogomet i folklore

Posljednjih trideset godina obilježeno je osnivanjem i organizacijom saveza u koje su uključeni hrvatski nogometni klubovi, hrvatske folklorne grupe, te hrvatske škole. Hrvatski nacionalni nogometni savez Sjedinjenih Američkih Država i Kanade osnovan je 1964. godine i okuplja nogometne momčadi iz dvadesetak sjevernoameričkih gradova, a svake godine se u drugom gradu održava godišnji nogometni turnir, redovno u prvom tjednu mjeseca rujna. Turnir obično okupi petstotinjak nogometaša i nekoliko tisuća gledatelja.

Hrvatsko-kanadski folklorni savez, kojeg je 1973. godine pokrenuo Ante Beljo u Sudburyju, gdje je održan i prvi festival, razvio se u jednu od najdinamičnijih i najbrojnijih hrvatskih organizacija u Kanadi. Pod vodstvom osnivača i uz brojne vrijedne suradnike, učitelje i voditelje plesa i tamburice, HKFS okuplja četrdesetak folklornih grupa iz oko trideset gradova i hrvatskih naseobina od oceana do oceana. Godišnji festivali okupljaju i do 1700 plesaca i sviraca, kao onaj u Sudburyju 1983. godine, koji se smatra najmasovnijim folklornim festivalom u povijesti Kanade. Zbog velikog broja sudionika i ogromnih razdaljina, HKFS je 1978. godine podijeljen na Istocnu i Zapadnu Kanadu, a vrijeme održavanja festivala produženo je s jedan na dva dana, i to svake godine na Dan Kanade, u trećoj nedjelji svibnja. Mise koje se tom prilikom slave uz pratnju tamburica, susreti hrvatske mladeži, zabave i banketi, ostaju nezaboravne uspomene za koje tisuće mladih Hrvata žive cijelu godinu, pripremajući se marljivo za slijedeći nastup.

Sustavnim i discipliniranim radom brojnih hrvatskih javnih djelatnika (Ante Belje, Nikice Vrdoljaka, Joe Loncarica, Gine Pleše, Tonia Zlatara, Zeljka Jergana, Mike Dodiga, Meri Pavković, Mikea Loncarica, Eda Mavrince, Edwarda Bradice, Linde Valić, Ilije Vranesica, Ivica Stefanca, Grace Poletto, Jože Merkusa, Nede Sladojević, Sylvije Pavacić, Izidora Grabovca, Richarda Filipovića, Borisa Zvonkovića, Vilka Volovića, Josipa Hecimovića, s. Gracije Kutlesa, Steva Talana, Davida Skare, Emila Mesica, Jeanne Valetić i drugih, HKFS je odgojio stotine vrsnih plesaca i sviraca i generacije učitelja. Svake godine ponavljana želja i san da se festival jednog dana prenese u Hrvatsku, kad ona napokon bude svoja i slobodna, postao je stvarnost u 1991. godini, kad je sedamnaesti festival Hrvatsko-kanadskog folklornog saveza organiziran i u Kanadi i u Hrvatskoj, ali

kao jedan jedinstven festival.

HISAK – Hrvatske skole

U isto vrijeme su nastajale “Hrvatske skole Amerike-Australije-Kanade”. Organizacija je okupila prvih nekoliko postojećih skola na inicijativu i pod ravnanjem fra Ljube Krasica 1974. godine. Na osnivačkom sastanku u New Yorku, u hrvatskoj zupi Sv. Cirila i Metoda, nasli su se hrvatski zupnici: iz Toronta vlc. Josip Gjuran, iz Hamiltona vlc. Josip Sprajc, iz New Yorka fra Ljubo Krasic i fra Hrvoslav Ban, te iz Montreala Darija Klanac kao predstavnici tada postojećih hrvatskih skola. Uskoro su izradjeni prvi priručnici, razradjen je sustav i program rada, pa je broj novih skola brzo rastao. HISAK je već 1976. u suradnji s Antom Beljom i Vinkom Grubisicem utemeljen i u Kanadi kao posebna sekcija za Kanadu, da bi 1982. bio organiziran kao skolsko-odgojna ustanova. Godine 1978. organizirani su prvi seminari za učitelje u Torontu, Sudburyju, Edmontonu i Vancouveru na kojima se okupilo 198 sudionika. Nakon toga su Vinko Grubisic i Ljubo Krasic pripremili “Hrvatski jezik 1” i “Hrvatski jezik 2” kao službene priručnike za prva četiri razreda skole.

Posto je stručna vladina komisija iz Ottawe prihvatila ta dva udzbenika, davsli im visoku ocjenu, izdani su uz potporu Ministarstva multikulturalizma 1979/80. i postali standardni priručnici za hrvatske izvandomovinske skole. Uz manja dotjerivanja i dodatak četverojezicnog – hrvatskog, njemackog, engleskog i francuskog rječnika – priručnici su dozivjeli četiri izdanja. U međuvremenu je 1980. godine fra Ljubo Krasic dosao na službu u Sudbury, gdje su već djelovali Ante Beljo i Vinko Grubisic, pa je središte HISAK-a od 1980. do 1987. bilo u Sudburyju. U tom periodu organizirana su i dva međunarodna seminarra o hrvatskom jeziku i kulturi za učitelje hrvatskih skola: prvi 1984., a drugi 1986. Na seminarima su se nasli hrvatski učitelji ne samo iz cijele Kanade i Amerike nego i iz Juzne Amerike, Australije, Svicarske, Svedske, Njemacke, Francuske i Hrvatske, kao i predstavnici kanadskog školstva i delegati iz drugih etnickih skola.

Sa seminarra je 1984. upucena “Deklaracija o imenu i položaju hrvatskog jezika” svim sveucilistima u Americi i Kanadi, Australiji i Europi na kojima se predavao “srpsko-hrvatski” ili koja su u svom sastavu imala slavisticki odjel. Deklaracija je takodjer upucena stotinama sveucilisnih knjiznica, te ministarstvima i uredima vlada na koje se to pitanje može odnositi. HISAK je od 1978. postao i redovni sudionik i standardni izlagac, zajedno sa sezdesetak sveucilista i izdavackih kuca, na godisnjim konferencijama “Americkog udruzenja za promicanje slavenskih studija” na kojima se okupi dvije do četiri tisuće stručnjaka i profesora s područja slavistike. Takvim sistematskim radom konacno je 1985. godine hrvatski jezik odvojen od srpskog, pa se oni od tada tretiraju kao dva zasebna jezika.

Skole hrvatskog jezika djeluju u Victoriji, Vancouveru, Edmontonu, Calgaryju, Winnipegu, Thunder Bayu, Sault Ste. Marie, Sudburyju, Montrealu, Ottawi, Norvalu-Georgetownu, Mississaugi, Bramptonu, Torontu, Oakvilleu, Hamiltonu, Kitcheneru, Londonu-St. Thomasu, Windsoru. U nekim mjestima ima više skola. Hrvatske skole, od kojih neke okupljaju čak 500 ili 700 daka, kao u Torontu, Vancouveru ili Mississaugi, trude se da generacije mladih Hrvata koje su privrzeni svojoj novoj

domovini, zavole i domovinu svojih roditelja, ili djedova i baka. Da bi se ostvarilo, djeca trebaju naučiti hrvatski jezik.

Vec nakon nekoliko godina sistematskog rada skola, u hrvatskim sredinama pocelo se osjecati zivlje i potpunije ukljucivanje mladih gimnazijalaca i sveucilistaraca u zivot zajednice i u programe koje oni, bez poznavanja hrvatskog jezika, ne bi imali ni sposobnosti ni hrabrosti preuzeti. Iz redova nekadasnjih djaka hrvatskih skola nastala su hrvatska studentska udruzenja na sveucilistima u Torontu, Hamiltonu, Waterloo i drugdje. Osim toga, stotine djaka koji su završili osam odnosno deset godina hrvatske "subotnje" skole pripremljeni su da se za njih uvede hrvatski kao gimnazijski predmet, sto je vec koncem sedamdesetih godina u Mississaugi ostvario Vinko Grubisic zajedno s profesorom Meglerom, da bi se devedesetih godina hrvatski razredi rasirili u Mississaugi, Oakvilleu, Torontu, Hamiltonu, Cambridgeu, Kitcheneru.

U tome su veliku ulogu odigrali pozrtvovni ucitelji – dr. Vinko Grubisic, Ana Ganza, Ana Prkacin, Biserka i Boris Cetinic, Ivica Curok, Zoran Pejovic, s. Ligorija Mateljan i drugi. Hrvatske skole u Kanadi uzivaju podršku federalnih i provincijskih skolskih vlasti, iako glavni teret ipak pada na hrvatske zupe, ucitelje i organizatore. Mladi Hrvati koji su prošli kroz te skole pokazuju vece zanimanje za Hrvatsku i rado je posjecuju, nerijetko radeci preko ljeta kako bi zaradili za avionsku kartu za Hrvatsku.

Katedra hrvatskog jezika i kulture

Nakon sto je kroz hrvatske skole stvorena jaka baza potencijalnih studenata hrvatskog jezika na sveucilisnoj razini te za takav pothvat pripremljen teren u sveucilisnim slavistickim krugovima, vodstvo HISAK-a je, na inicijativu clana sredisnje uprave Gojka Suska iz Ottawe, 1984. zapocelo projekt osnutka katedre hrvatskog jezika i kulture na jednom od kanadskih sveucilista. Zahvaljujuci organizatorskim sposobnostima i upornosti Gojka Suska, koji je iste godine izabran i za predsjednika novoosnovane Zaklade za hrvatske studije u Kanadi, te danonocnom radu drugih clanova odbora, inicijativu su ozbiljno prihvatili hrvatski poslovni ljudi i tako joj 1985. godine dali snazniji zamah – posebno od kada je inzenjer Anton Kikas postao predsjednik Drustva hrvatskih privrednika i intelektualaca u Kanadi, a jedan od najuspjesnijih hrvatskih poslovnih ljudi Ivica Zdunic dao prvih sto tisuca dolara za katedru hrvatskog jezika i kulture.

Nakon sto je, zahvaljujuci umjesnosti Antona Kikasa, 1986. godine skupljena svota od pola milijuna dolara kao potrebni polog za katedru, poceli su intenzivni pregovori s York sveucilistem kao najozbiljnijim kandidatom. Ubrzo se otkrilo, da je Jugoslavija umijesala svoje prste, jer je pred samo zakljucenje pregovora jedan clan sveucilisnog pregovarackog tima postavio direktno pitanje: Sto ako bi jugoslavenska ambasada zatrazila da se jezik zove srpsko-hrvatski? Dobio je hladnu lekciju da Hrvati nisu dosli pregovarati s Jugoslavijom, nego sa Sveucilistem York, kao slobodni kanadski gradjani sa slobodnom i nezavisnom kanadskom akademskom ustanovom, te da Hrvate ne zanimaju politicki interesi jedne strane diktature, nego jezicni i znanstveni interesi i prava kanadskih Hrvata. Iako se predstavnik York sveucilista pokusao izvuci i prikriti pozadinu pitanja, tvrdeci da je to bilo

samo hipotetično pitanje, nekoliko dana kasnije pokazalo se da je hrvatski pregovarački tim ispravno prozreo odakle je vjetar zapuhao. Bas u to vrijeme u Hrvatskoj su komunistički komiteti, u kojima su glavnu riječ vodili srpski komunisti ili hrvatski kolaboracionisti, vrsili nove pritiske da se i u Hrvatskoj dokine naziv "hrvatski književni jezik".

York sveučiliste je u svom novom dopisu prekrсило prethodno dano pismeno jamstvo, pa je pregovarački tim, sastavljen od Gojka Suska, fra Ljube Krasica, Antona Kikasa, Ante Belje, Zorana Pejovica i Zlatka Bobesica, dobio puno povjerenje i podršku proširenog odbora Zaklade i hrvatskih poslovnih ljudi koji su dali najviše sredstava za katedru, da pregovore s drugim sveučilistima nastave u potpunoj tajnosti sve do konačnog potpisivanja ugovora. Time su nastojanja Jugoslavije da i u Kanadi provodi kulturni genocid nad Hrvatima bila presječena. Od više dobivenih ponuda, pregovarački tim je ocijenio da je najprihvatljivija i najkorisnija za Hrvate i za sveučiliste ponuda Sveučilista Waterloo. Radi kontakta sa sveučilistem, tada je u pregovarački tim adoptiran i lokalni predstavnik Janko Perić, predsjednik Društva hrvatskih umjetnika u Kanadi. Tek kad je ugovor svecano potpisan 21. travnja 1988. i kad je "Gazette" objavila osnutak Katedre hrvatskog jezika i kulture kao jedan od značajnih događaja godine, pregovarački tim je izvijestio Zakladu i hrvatsku javnost da je zadatak obavljen i cilj postignut, Katedra osigurana! Katedra je proradila u rekordnom roku još iste jeseni. Sveučiliste je profesorom Hrvatske katedre imenovalo dr. Vinka Grubišić, čovjeka koji je već odgojio generacije kanadskih Hrvata i pripremio ih za studij hrvatskoga jezika i kulture na sveučilišnoj razini.

Fra Ljubo Krasic
Predsjednik (1993-1995)
Kanadsko-hrvatskog kongresa K.H.K.